

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Кафедра міжнародного права

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН З ІНОЗЕМНИМ
ЕЛЕМЕНТОМ»**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський рівень)

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність – 293 «Міжнародне право»

Освітня програма – «Міжнародне право»

Факультет міжнародних відносин

2

Робоча програма навчальної дисципліни «Правове регулювання шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань – 29 «Міжнародні відносини», спеціальності – 293 «Міжнародне право» факультету міжнародних відносин. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2023. 32 с.

Розробники:

Зубарева Антоніна Євгенівна, к.ю.н, доцент кафедри міжнародного права

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри міжнародного права
Протокол № 1 від “29” серпня 2023 р.

Завідувач кафедрою міжнародного права

_____ (Репецький В. М.)

“29” серпня 2023 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни «Правове регулювання шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом» розроблена відповідно до освітньої програми «Міжнародне право» підготовки бакалаврів спеціальністю – 293 «Міжнародне право» галузі знань – 29 «Міжнародні відносини».

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Кількість кредитів, – 3	Галузь знань 29 міжнародне право <hr/> <small>(шифр, назва)</small>	Нормативна	
Модулів – 1	Напрямок 293	<i>Рік підготовки:</i>	
	Спеціальність (професійне спрямування)		
Загальна кількість годин – 90	Міжнародне право	<i>Семестр</i>	
		8-й	-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 (лекції – 2, семінари – 1) самостійної роботи студента – 6	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	20 год.	год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		10 год.	год.
		<i>Самостійна робота</i>	
		60 год.	год.
		Вид контролю: іспит	

2. Мета і завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – визначити особливості правового регулювання шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом.

Завдання навчальної дисципліни:

формування у студентів спеціалізованих знань у сфері правового регулювання шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом, які допоможуть застосовувати джерела правового регулювання на практиці у цій сфері;

набуття студентами спеціалізованих навичок щодо розв'язання питань, які виникають у зв'язку із правовим регулюванням шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом, а також при вирішенні спорів у цій сфері;

навчити студентів використовувати набуті знання та уміння, які необхідні для аналізу міжнародно-правових та національних норм, що регулюють договірні відносини в сфері правового регулювання шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом.

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен «Правове регулювання шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом» студент повинен:

Загальні компетентності (ЗК):

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- знання і розуміння предметної сфери та розуміння професійної діяльності;
- здатність застосовувати отримані знання у практичних ситуаціях;
- здатність до адаптації та дій в новій ситуації, перш за все у міжнародному середовищі;
- здатність аргументовано обирати шляхи вирішення проблеми професійного спрямування, критично оцінювати отримані результати та обґрунтовувати прийняті рішення.

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

здатність відстоювати національні інтереси власної держави за допомогою міжнародно-правових інструментів;

вміти здійснювати юридичний аналіз та надавати юридичну кваліфікацію подій міжнародного життя на основі міжнародно-правових норм;

здатність застосовувати знання засад та змісту основних галузей та інститутів міжнародного публічного права, права ЄС та національного права;

здатність застосовувати методи міжнародного приватного права при захисті громадян України та юридичних осіб за кордоном;

володіти знаннями про особливості застосування європейського права та права Європейського Союзу, які зумовлені членством нашої держави у Раді Європи та кандидатом у члени ЄС;

здатність аналізувати договірний та інституційний механізм правового регулювання європейської інтеграції, вміння аналізувати практику рішень Суду ЄС та національних судів держав-членів;

здатність адаптувати та використовувати міжнародно-правові норми та принципи у національній правовій системі;

здатність надавати юридичні висновки і консультації з питань міжнародного права, національного права України; визначати юридичні ризики зовнішньоекономічних ініціатив, встановлювати шляхи їхньої мінімізації;

уміння розробляти юридичну позицію в інтересах клієнта, а також контраргументи проти позиції опонентів; проводити дискусію з міжнародно-правових та загально-юридичних питань.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти **повинні знати:**

юридичні факти, що породжують регулювання шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом; особливості укладання шлюбу у правових системах;

національне законодавство, як джерело регулювання шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом; міжнародні багатосторонні договори з питань шлюбу та сім'ї;

релігійні норми, звичаї та узвичаєння, що стосуються питань сім'ї; особливості та майнові права і обов'язки подружжя;

законодавство України стосовно регулювання шлюбно-сімейних відносинах з іноземним елементом;

колізійні питання оформлення шлюбу та його припинення у міжнародному приватному праві;

колізійні норми правовідносин між батьками та дітьми;

колізійні норми з питань опіки та піклування;

встановлення місця проживання дитини та його значення для шлюбно-сімейних відносин;

матеріально-правові та колізійні норми з питань усиновлення, а також особливості усиновлення з іноземним елементом за законодавством України.

У процесі вивчення початкової дисципліни студенти **повинні вміти:**

систематизувати втілення основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування права міжнародних приватноправових шлюбних відносин;

аналізувати взаємодію міжнародних сімейно-шлюбних правових відносин із вітчизняними сімейно-шлюбними правовими відносинами;

здійснювати порівняльно-правовий аналіз окремих інститутів шлюбно-сімейних відносин різних правових систем;

застосовувати положення нормативних джерел у сфері регулювання шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом на практиці;

застосовувати набуті теоретичні знання на практиці, при міжнародно-правовому аналізі здійснення регулювання шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом;

формулювати проекти процесуальних документів у різних сферах правового регулювання шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом.

Програмні результати навчання (ПРН):

застосовувати отримані знання й уміння з міжнародного права при вирішенні практичних завдань;

формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми;

передбачати широкі загальносуспільні наслідки укладення міжнародного договору або вчинення іншої дії дипломатичного або міжнародно-правового характеру, прийняття внутрішньодержавних нормативно-правових актів;

використовувати практику ЄСПЛ, інших міжнародних судових та арбітражних органів, теоретичні знання з міжнародного і національного права для обґрунтування і захисту власної позиції, захисту інтересів клієнта та в інших професійних сферах;

виявляти знання та розуміння стосовно міжнародно-правових доктрин, цінностей, принципів функціонування національної та міжнародної правових систем;

застосовувати набуті знання та уміння при вирішенні практичних завдань;

надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів на національному та міжнародному рівнях.

демонструвати розуміння формування та функціонування державно-правових інститутів, ухвалення правових актів міжнародного права, права ЄС та національного права.

Навчальна дисципліна «Правове регулювання шлюбно-сімейних відносин з іноземним» знаходиться в тісному зв'язку з навчальними дисциплінами: «Міжнародне приватне право», «Порівняльне цивільне право», «Порівняльне цивільне процесуальне право», «Складання юридичних документів та основи документообігу», «Актуальні проблеми міжнародного

приватного права», «Спеціалізовані установи ООН», «Міжнародно-правовий захист прав людини».

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема № 1. Поняття, предмет та методи правового регулювання шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом (2 год)

Поняття та ознаки сімейних відносин укладених з іноземним елементом. Предмет, методи та принципи шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом. Юридичні факти у шлюбно-сімейних відносинах з іноземним елементом. Позовна давність. Захист сімейних прав та інтересів згідно законодавства України.

Тема № 2. Джерела та принципи правового регулювання шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом (2 год)

Загальна характеристика джерел регулювання сімейних правовідносин. Співвідношення міжнародного сімейного права з іншими галузями права. Договір, як джерело правового регулювання шлюбно-сімейних правовідносин. Аналогія закону і аналогія права. Звичай у шлюбно-сімейних правовідносинах. Соціальні регулятори шлюбно-сімейних правовідносин.

Тема № 3. Шлюб та недійсність шлюбу з іноземним елементом (2 год)

Поняття шлюбу. Фактичні шлюбні відносини (конкубінат). Право на шлюб. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя згідно законодавства України. Умови укладання шлюбу. Державна реєстрація шлюбу, її правове значення. Правова природа недійсності шлюбу з іноземним елементом. Підстави недійсності шлюбу. Порядок визнання шлюбу недійсним та анулювання актового запису про шлюб. Правові наслідки недійсності шлюбу. Майнові спори, пов'язані з фактом заручин та відмови від шлюбу наречених («втеча з під вінця»).

Тема № 4. Припинення шлюбу з іноземним елементом. Інститут окремого проживання подружжя (2 год)

Поняття та підстави припинення шлюбу. Припинення шлюбу в органах державної реєстрації актів цивільного стану. Припинення шлюбу в судовому порядку. Поновлення шлюбу після його розірвання. Правові наслідки припинення шлюбу. Інститут окремого проживання подружжя (сепарація). Особисті немайнові права та обов'язки подружжя. Правовий режим майна

подружжя. Презумпція спільної власності подружжя. Істотне збільшення вартості майна чоловіка або дружини, що є підставою для визнання його спільною сумісною власністю подружжя. Поділ боргів між подружжям, які набуті під час шлюбу. Шлюбний договір: форма, зміст, зміна та розірвання. Примірний перелік письмових доказів у майнових спорах.

Тема № 5. Правовідносини батьків та дітей з іноземним елементом (2 год)

Підстави виникнення правовідносин між батьками і дітьми. Визначення походження дітей. Генотипоскопічна експертиза, як доказ для визнання батьківства. Визначення батьківства померлого батька (матері). Встановлення батьківства дітей, які народились до набрання чинності Сімейного Кодексу України. Визначення материнства у випадку, якщо державну реєстрацію народження дитини здійснено за рішенням органу опіки у зв'язку із відсутністю відомостей про матір. Оспорювання батьківства після смерті особи, яка записна батьком. Строки давності у справах про визнання батьківства. Особисті немайнові та майнові права і обов'язки батьків та дітей. Позбавлення батьківських прав. Обмеження батьківських прав (відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав).

Тема № 6. Форми влаштування дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування (2 год)

Виявлення та влаштування дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування. Роль органів держави у відносинах опіки та піклування. Порядок встановлення опіки та піклування. Особи, які можуть бути опікунами (піклувальниками). Застосування норм міжнародного права у питаннях опіки та піклування. Поняття, правова сутність та мета встановлення опіки та піклування над дітьми. Функції органів опіки та піклування щодо майна дитини. Патронат. Прийомна сім'я. Дитячий будинок сімейного типу. Усиновлення: поняття та сутність. Суб'єкти усиновлення. Умови усиновлення та порядок здійснення. Таємниця усиновлення. Недійсність усиновлення. Скасування усиновлення. Позбавлення усиновлювача батьківських прав.

Тема № 7. Аліментні обов'язки з іноземним елементом (4 год)

Поняття та особливості аліментних обов'язків. Аліментні обов'язки подружжя і колишнього подружжя. Аліментні обов'язки батьків та дітей. Аліментні обов'язки інших членів сім'ї. Договір про надання утримання (аліменти). Сплата аліментів на добровільній основі. Припинення права на аліменти, у зв'язку з набуттям дитиною права власності на нерухомість.

Стягнення додаткових витрат на утримання дитини понад сплачені аліменти. Порядок обчислення розміру аліментів. Мінімальний розмір аліментів, гарантований державою. Стягнення аліментів на утримання дітей у судовому порядку. Відповідальність за несплату аліментів. Правові наслідки наявності заборгованості з аліментів. Особливості нарахування і стягнення аліментів з військовослужбовців. Стягнення аліментів у порядку виконавчого провадження.

Тема № 8. Процедура розгляду справ, які виникають з сімейних відносин з іноземним елементом (4 год)

Види проваджень, в яких розглядаються справи шлюбно-сімейних відносин. Вплив вимоги про встановлення і оспорювання батьківства (материнства) на право подачі заяви про видачу наказу про стягнення аліментів. Право особи звернутись з позовом до суду з вимогами, які можуть бути розглянуті у наказовому провадженні. Скасування судового наказу, за яким присуджено стягнення аліментів. Нововиявлені обставини та підстави перегляду судового наказу. Порядок розгляду справ, які виникають у шлюбно-сімейних відносинах, в окремому провадженні. Сімейно-правові спори, які розглядаються в спрощеному позовному провадженні. Розгляд справи за позовами про стягнення аліментів, у випадку якщо місце перебування відповідача – невідоме. Реалізація правила альтернативної підсудності у сімейних спорах. Визначення ціни позову у спорах про стягнення аліментів. Застосування положення ч. 2 ст. 176 ЦПК України щодо попереднього визначення ціни позову у спорах про поділ майна подружжя. Звільнення боржника від сплати судового збору у випадку звернення із позовом про зміну стягнення аліментів або зменшення аліментів. Спори про оскарження рішень органу опіки та піклування щодо дитини. Процесуальний статус органу та піклування в сімейно-правових спорах. Співвідношення психіатричної та психологічної експертизи у шлюбно-сімейних спорах. Призначення психіатричної експертизи. Призначення психологічної експертизи.

4. Структура навчальної дисципліни

	Тема	Лекції (год)	Семінари (год)	Самостійна робота (год)	
Змістовний модуль 1					
1	Поняття, предмет та методи правового регулювання шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом	2	1	6	

2	Джерела та принципи правового регулювання шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом	2	1	8	
3	Шлюб та недійсність шлюбу з іноземним елементом	2	1	8	
4	Припинення шлюбу з іноземним елементом. Інститут окремого проживання подружжя	2	1	8	
5	Правовідносини батьків та дітей з іноземним елементом	2	1	8	
6	Форми влаштування дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування	2	1	8	
7	Аліментні обов'язки з іноземним елементом	4	2	7	
8	Процедура розгляду справ, які виникають з сімейних відносин з іноземним елементом	4	2	7	
	Всього за семестр	20	10	60	90

5. Плани семінарських занять

Тема 1, 2. Поняття, предмет, методи, принципи та джерела правового регулювання шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом (2 год)

1. Поняття, предмет, методи та принципи шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом.
2. Юридичні факти у шлюбно-сімейних відносинах з іноземним елементом. Позовна давність.
3. Захист сімейних прав та інтересів згідно законодавства України.
4. Загальна характеристика джерел регулювання сімейних правовідносин. Співвідношення міжнародного сімейного права з іншими галузями права.
5. Договір та звичай як джерело правового регулювання шлюбно-сімейних правовідносин.
6. Соціальні регулятори шлюбно-сімейних правовідносин.

Рекомендована література (див. пун. 11):**Базова (основна) література:****Міжнародно-правові акти та національне законодавство:** 3, 4, 8, 14, 16, 23, 34, 37, 38, 40.**Наукова література:** 10, 24, 26, 28, 29, 30, 44, 51, 53, 60, 63, 64, 68, 79, 80, 81, 85, 91.**Допоміжна (додаткова) література:****Спеціальна література:** 2, 3, 6, 20, 24, 27, 39, 42, 43, 46, 47, 48, 49, 56, 82, 84, 87, 89.**Судова практика:** 1.**Інтернет-ресурси (див. пун.12):** 1, 2, 3, 4.**Тема 3, 4. Шлюб та недійсність шлюбу з іноземним елементом. Припинення шлюбу з іноземним елементом. Інститут окремого проживання подружжя (2 год)**

1. Поняття шлюбу. Право на шлюб. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя згідно законодавства України.
2. Умови укладання шлюбу. Державна реєстрація шлюбу, її правове значення.
3. Правова природа та підстави недійсності шлюбу з іноземним елементом.
4. Поняття, підстави та правові наслідки припинення шлюбу.
5. Інститут окремого проживання подружжя (сепарація).
6. Правовий режим майна подружжя
7. Шлюбний договір: форма, зміст, зміна та розірвання.

Рекомендована література (див. пун. 11):**Базова (основна) література:****Міжнародно-правові акти та національне законодавство:** 8, 21, 22, 23, 32, 34.**Наукова література:** 4, 7, 8, 11, 16, 17, 19, 31, 32, 35, 38, 42, 52, 55, 57, 58, 61, 63, 64, 65, 67, 71, 72, 73, 76, 78, 90.**Допоміжна (додаткова) література:****Спеціальна література:** 2, 5, 6, 14, 18, 20, 23, 26, 27, 30, 31, 39, 41, 50, 54, 60, 61, 62, 66, 68, 70, 74, 78, 92.**Судова практика:** 2.**Інтернет-ресурси (див. пун.12):** 1, 2, 3, 4.

Тема 5, 6. Правовідносини батьків та дітей з іноземним елементом.

Форми влаштування дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування (2 год)

1. Підстави виникнення правовідносин між батьками і дітьми.
2. Визначення походження дітей.
3. Особисті немайнові та майнові права і обов'язки батьків та дітей.
4. Позбавлення батьківських прав.
5. Виявлення та влаштування дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування.
6. Усиновлення: поняття та сутність. Встановлення опіки та піклування над дітьми.
7. Патронат, прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу в Україні.

Рекомендована література (див. пун. 11):

Базова (основна) література:

Міжнародно-правові акти та національне законодавство: 1, 2, 3, 4, 6, 8, 10, 12, 13, 15, 16, 26, 28.

Наукова література: 1, 3, 9, 12, 15, 22, 23, 33, 34, 36, 43, 51, 53, 69, 71.

Допоміжна (додаткова) література:

Спеціальна література: 1, 2, 5, 7, 8, 10, 12, 13, 17, 18, 21, 25, 28, 29, 36, 37, 42, 44, 50, 51, 52, 58, 59, 62, 74, 88.

Судова практика: 3.

Інтернет-ресурси (див. пун.12): 1, 2, 3, 4.

Тема 7. Аліментні обов'язки з іноземним елементом (2 год)

1. Поняття та особливості аліментних обов'язків.
2. Аліментні обов'язки подружжя і колишнього подружжя.
3. Аліментні обов'язки батьків та дітей.
4. Аліментні обов'язки інших членів сім'ї.
5. Договір про надання утримання (аліменти). Сплата аліментів на добровільній основі.
6. Порядок обчислення розміру аліментів в Україні. Мінімальний розмір аліментів, гарантований Україною.
7. Стягнення аліментів на утримання дітей у судовому порядку в Україні.

Рекомендована література (див. пун. 11):**Базова (основна) література:**

Міжнародно-правові акти та національне законодавство: 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 38, 39.

Наукова література: 16, 17, 18, 37, 39, 46, 47, 48, 51, 53, 72, 73, 83.

Допоміжна (додаткова) література:

Спеціальна література: 1, 9, 11, 13, 24, 25, 39, 40, 49, 53, 54, 86.

Судова практика: 4.

Інтернет-ресурси (див. пун.12): 5, 6, 7.

Тема 8. Міжнародний цивільний процес (2 год)

1. Поняття, принципи встановлення та види міжнародної підсудності.
2. Правове регулювання міжнародної підсудності у законодавстві України.
3. Міжнародно-правова допомога в цивільних справах.
4. Визнання та виконання іноземних судових рішень.
5. Взаємодія національних і міжнародних органів правосуддя, що здійснюють провадження в цивільних справах.
6. Рішення Європейського суду з прав людини та порядок їх виконання на території України.

Рекомендована література (див. пун. 11):**Базова (основна) література:**

Міжнародно-правові акти та національне законодавство: 1, 3, 4, 8, 10, 11, 38, 19, 40.

Наукова література: 9, 29, 33, 43, 44, 51, 53, 57, 61, 65, 67, 71, 72, 76.

Допоміжна (додаткова) література:

Спеціальна література: 4, 5, 16, 18, 22, 25, 32, 33, 34, 35, 38, 45, 50, 54, 55, 56, 57, 62, 66.

Судова практика: 5.

Інтернет-ресурси (див. пун.12): 5, 6, 7.

6. Питання для самоконтролю

1. Поняття, предмет, методи та принципи шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом.
2. Юридичні факти у шлюбно-сімейних відносинах з іноземним елементом. Позовна давність.

3. Захист сімейних прав та інтересів згідно законодавства України.
4. Загальна характеристика джерел регулювання сімейних правовідносин. Співвідношення міжнародного сімейного права з іншими галузями права.
5. Договір та звичай як джерело правового регулювання шлюбно-сімейних правовідносин.
6. Соціальні регулятори шлюбно-сімейних правовідносин.
7. Поняття шлюбу. Право на шлюб. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя згідно законодавства України.
8. Умови укладання шлюбу. Державна реєстрація шлюбу, її правове значення.
9. Правова природа та підстави недійсності шлюбу з іноземним елементом.
10. Поняття, підстави та правові наслідки припинення шлюбу.
11. Інститут окремого проживання подружжя (сепарація).
12. Правовий режим майна подружжя
13. Шлюбний договір: форма, зміст, зміна та розірвання.
14. Підстави виникнення правовідносин між батьками і дітьми.
15. Визначення походження дітей.
16. Особисті немайнові та майнові права і обов'язки батьків та дітей.
17. Позбавлення батьківських прав.
18. Виявлення та влаштування дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування.
19. Усиновлення: поняття та сутність. Встановлення опіки та піклування над дітьми.
20. Патронат, прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу в Україні.
21. Поняття та особливості аліментних обов'язків.
22. Аліментні обов'язки подружжя і колишнього подружжя.
23. Аліментні обов'язки батьків та дітей.
24. Аліментні обов'язки інших членів сім'ї.
25. Договір про надання утримання (аліменти). Сплата аліментів на добровільній основі.
26. Порядок обчислення розміру аліментів в Україні. Мінімальний розмір аліментів, гарантований Україною.
27. Стягнення аліментів на утримання дітей у судовому порядку в Україні.
28. Поняття, принципи встановлення та види міжнародної підсудності.
29. Правове регулювання міжнародної підсудності у законодавстві України.
30. Міжнародно-правова допомога в цивільних справах.
31. Визнання та виконання іноземних судових рішень.

32. Взаємодія національних і міжнародних органів правосуддя, що здійснюють провадження в цивільних справах.
33. Рішення Європейського суду з прав людини та порядок їх виконання на території України.

7. Методи навчання

У ході викладання навчальної дисципліни підлягають використанню методи, спрямовані на:

- формування у студентів інтересу до пізнавальної діяльності й відповідальності за навчальну працю;
- забезпечення мисленнєвої діяльності (індуктивного, дедуктивного, репродуктивного та пошукового характеру);
- а також методи, пов'язані із контролем за навчальною діяльністю студентів.

Серед методів навчання, зокрема, підлягають застосуванню наступні: розповідь, пояснення, бесіда, лекція, демонстрація, спостереження, обговорення, дослідницькі проекти, підготовка та презентація індивідуальної роботи.

8. Методи контролю

Поточний контроль:

- усне опитування; перевірка тестових завдань; перевірка модульних завдань;
- перевірка письмових (індивідуальних, практичних) робіт.

Підсумковий контроль: іспит

9. Розподіл балів, що присвоюються студенту

Підсумковий бал (за 100–бальною шкалою) з дисципліни «Правове регулювання шлюбно-сімейних відносин з іноземним елементом» визначається як сума величин, в залежності від отриманих балів студентом:

Поточне тестування та самостійна робота						Сума
Змістовний модуль 1						
Семінарські заняття	T1, T2	T 3, T4	T5, T6	T7	T8	
	10	10	10	10	10	50
іспит						50
усього						100

Шкала оцінювання за курс:

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS	
90–100	відмінно	A (відмінно)	
81–89	добре	B (дуже добре)	
71–80		C (добре)	
61–70	задовільно	D (задовільно)	
51–60		E (достатньо)	
25–50	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)	Не задовільно
1–25		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)	

90-100 балів (відмінно) - виставляється студенту, який дав повну і правильну відповідь на всі питання, що базуються на знанні міжнародно-правових актів, національного законодавства, судової практики, наукової та спеціальної літератури. Виконав усі індивідуальні завдання.

81-89 балів (дуже добре) - виставляється студенту, який дав не цілком повну але правильну відповідь на всі питання, що базуються на знанні предмету. Виконав усі індивідуальні завдання.

71-80 балів (добре) - виставляється студенту, який дав повну і правильну відповідь, але не на всі питання, або відповідь не базується на всіх складових джерелах вивчення. Однак у підсумку його відповідь повинна базуватись не менше ніж на двох базових джерелах. Виконав усі індивідуальні завдання.

61-70 балів (задовільно) - виставляється студенту, який не дав вичерпної детальної відповіді на питання контрольних завдань і яка базується тільки на одному із рекомендованих джерел вивчення матеріалу. Виконав не усі індивідуальні завдання.

51-60 балів (достатньо) - виставляється студенту, який не дав вичерпної (достатньої) відповіді на питання контрольних завдань та не може назвати джерела інформації навчальної дисципліни. Виконав не усі індивідуальні завдання.

0-50 балів (незадовільно) - виставляється студентові, який виявив значні прогалини в знаннях основного навчального матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, незнайомий з основною юридичною літературою з дисципліни. Виконав не усі індивідуальні завдання або взагалі нічого не зробив.

11. Рекомендована література

11. 1. Базова (основна) література:

Міжнародно-правові акти та національне законодавство:

1. Декларація про соціально-правові принципи, що стосуються захисту і благополуччя дітей, особливо при передачі дітей на виховання і усиновлення на національному та міжнародному рівнях від 03.12.1986 р. URL: https://zakon.cc/law/document/read/995_131
2. Деякі питання здійснення наставництва над дитиною : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.07.2017 № 465. *Офіційний вісник України*. 2017. № 57. Ст. 1694.
3. Європейська конвенція про здійснення прав дітей від 25.01.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_135#Text
4. Європейська конвенція про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом, від 15.10.1975. *Законодавство України*. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_568-Text.
5. Європейська конвенція про усиновлення дітей (переглянута) 2008 : Закон України від 15.02.2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_al7-Text.
6. Закон України «Про виконавче провадження» від 03.11.2016 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>
7. Закон України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» від 01.07.2010 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17#Text>
8. Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23.06.2005 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>
9. Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
10. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах» від 10.11.1994 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/240/94-%D0%B2%D1%80#Text>
11. Закон України «Про судовий збір» від 6.12.2012 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text>

12. Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання від 02.10.1973 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973_001#Text
13. Конвенція про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення від 29.05.1993 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_365#Text
14. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. *Законодавство України. Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004-Text.
15. Конвенція про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання від 23.11.2007 : Закон України від 11.01.2013 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_112#Text
16. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 р. від 27.02.1991 р. URL : https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/995_021#Text.
17. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах від 22.01. 1993 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_009#Text
18. Конвенція про стягнення аліментів за кордоном від 20.06.1956 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_425#Text
19. Наказ Міністерства соціальної політики України Про порядок та умови прийому громадян України, які проживають за межами України, та іноземців, які бажають усиновити дитину в Україні, для подання ними справ» від 17.11.2011 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1406-11#Text>
20. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 №866. *Офіційний вісник України.* 2008. № 76. Ст. 2561.
21. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : Наказ Міністерства юстиції від 22.02.2012 №296/5. *Офіційний вісник України.* 2012. №17. Ст. 632.
22. Порядок здійснення добровільного медичного обстеження наречених : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2002 № 1740. *Офіційний вісник України.* 2002. № 47. Ст. 2128.
23. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 27.07.2010 р. №2398-VI. *Голос України.* 2010. № 137. Ст. 509.
24. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13.01.2005 № 2342-ІУ. *Відомості Верховної Ради України.* 2005. № 6. Ст. 147.

25. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15.05.2006 №3. Законодавство України / Верховна Рада України. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06-Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06-Text).
26. Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування : Наказ Міністерства соціальної політики України від 17.11.2011 №445. *Офіційний вісник України*. 2017. №79. Ст. 2423.
27. Про затвердження Інструкції про виконання в Україні Конвенції про стягнення аліментів за кордоном : Наказ Міністерства юстиції України від 29.12.2006. *Офіційний вісник України*. 2007. № 1. Ст. 57.
28. Про затвердження Переліку захворювань, які дають право на усиновлення хворих дітей без дотримання строків перебування на обліку в центральному органі виконавчої влади, до повноважень якого належать питання усиновлення та захисту прав дітей, а також до досягнення дитиною п'яти років : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 27.12.2011 №973. *Офіційний вісник України*. 2012. № 19. Ст. 723.
29. Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2017 № 268. *Офіційний вісник України*. 2017. № 35. Ст. 1105.
30. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 № 905. *Офіційний вісник України*. 2008. № 79. Ст. 2660.
31. Про затвердження форм документів з питань усиновлення : Наказ Міністерства соціальної політики України від 05.03.2012 № 122. *Офіційний вісник України*. 2012. № 25. Ст. 958.
32. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 №3425-ХІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. №39. Ст. 383.
33. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24.01.1995 №20/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 6. Ст. 35.
34. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 №2402-111. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. №22. Ст. 981.
35. Про порядок та умови прийому громадян України, які проживають за межами України, та іноземців, які бажають усиновити дитину в Україні, для подання ними

справ : Наказ Міністерства соціальної політики України від 17.11.2011 № 445. *Офіційний вісник України*. 2011. № 97. Ст. 3559.

36. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21.12.2007 №11. *Законодавство України* / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07-Text>.
37. Рішення Конституційного Суду України №5-рп/99 від 03.06.1999 у справі за конституційним поданням Служби безпеки України, Міністерства фінансів України (справа про офіційне тлумачення терміна «член сім'ї»). *Законодавство України*. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-99-Text>.
38. Сімейний Кодекс України URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
39. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. №435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №40. Ст. 356.
40. Цивільний процесуальний кодекс України URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

Наукова література:

1. Апопій І. В. Правовий статус вітчима мачухи у сімейному праві України. *Науковий Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. № 1. 2009. С. 1–6.
2. Байрачна М. І. Загальна характеристика особистих немайнових прав подружжя. *Право і суспільство*. № 2 част. 2. 2019. С. 48–52.
3. Бек У. П., Дембіцька С. Л. Сімейне право України: конспект лекцій. Львів, 2018. 192 с.
4. Ватрас В. Особливості суб'єктного складу подружніх і прирівняних до них правовідносин. *Університетські наукові записки*. 2009. №2. С. 68.
5. Верес І. Я. Недійсність шлюбу: порівняльний аналіз Сімейного кодексу України та сімейного законодавства інших держав. *Право України*. 2013. №10. С. 97–107.
6. Викова О. Ю. Укладення та розірвання шлюбу за законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2005. 20 с.
7. Войнаровська О. Правове регулювання фактичних шлюбних відносин у Стародавньому Римі. *Юридична Україна*. 2013. № 10. С. 72.
8. Герасимчук Л. Недійсність шлюбу за сімейним законодавством України та застосовність норм міжнародного приватного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 22–27.

9. Глиняна К. М. Формування та розвиток національних та міжнародно-правових актів щодо регулювання правовідносин усиновлення. *Часопис цивілістики*. 2017. Вип. 27. С. 32–37.
10. Градецька Н. М. Аналіз сім'ї в правовому та соціологічному аспектах. *Право і безпека*. 2012. №5 (47). С. 227–233.
11. Григор'єва А. Фактичні шлюбні відносини: особливості правового регулювання в Україні та інших державах. *Jurnalul juridic: teorie si practica*. 2014. С. 87.
12. Губанова О. В. Організаційно-правове регулювання усиновлення в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2011. 200 с.
13. Доля І. М. Дитячі будинки сімейного типу: механізм подолання соціального сирітства в Україні. *Стратегічні пріоритети*. 2009. № 2 (11). С. 195–199.
14. Драгевіч Л. Сутність і ретроспектива становлення та розвитку шлюбно-сімейних правовідносин в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 1. С. 41.
15. Драгомирова Ю. В. Право на материнство і батьківство як особисті немайнові права подружжя. *Часопис цивілістики*. Вип. 21. 2016. С. 56–59.
16. Дякович М. М. Деякі проблемні питання щодо розпорядження спільним сумісним майном подружжя в Україні. *Вроцлавсько-Львівський юридичний збірник*. 2012. С. 418.
17. Дякович М. М. Особливості визначення судом потреби у матеріальній допомозі за ч. 4 ст. 75 Сімейного кодексу України. Цивільне право України: нові виклики і перспективи розвитку : матеріали XVIII міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 98-й річниця з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., члена-кореспондента АН УРСР В. П. Маслова (Харків, 28 лют. 2020 р.). Львів, 2020. С. 406.
18. Дякович М. М., Сенік С. В. Правове регулювання «фактичних шлюбних відносин»: теоретично-практичні аспекти. *Вісник Верховного Суду*. 2011. № 2. С. 37–44.
19. Євко В. Ю. Визнання шлюбу недійсним як захід відповідальності у сімейному праві. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2017. № 3 (78). С. 164–172.
20. Жилінкова І. В. Проблема визначення поняття «сім'я» за Сімейним кодексом України. *Університетські наукові записки*. 2007. № 2 (22). С. 119–126.
21. Заблоцький А. Р. Сучасний погляд на усунування дітей-сиріт як на альтернативну форму державної опіки. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2018. № 1. С. 127–129.
22. Заїка О. С. Значення підстав виникнення прав батьків і дітей та інших членів сім'ї. Збірник тез-доповідей XIII Міжнародної конференції студентів та молодих вчених «Від

громадянського суспільства до правової держави», 27 квітня 2017 року, м. Харків, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. С. 75–78.

23. Іванова М. М. Становлення і розвиток законодавства України про усиновлення. *Lexportus*. 2018. №3. С. 241–255.
24. Калакура В. Я. Міжнародне сімейне право: принципи та особливості колізійного і уніфікаційного регулювання : монографія. Київ : *Правова єдність* : Алерта, 2017. 433 с.
25. Калінюк А. Л. Підстави виникнення сімейних правовідносин за участю вітчима, мачухи. Науковий вісник публічного та приватного права. *Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право*. 2020. Випуск 3. С. 59–63.
30. Кисіль В. І. Міжнародне приватне право: питання кодифікації. К. : Україна, 2000. С. 271–280.
31. Колипець Л. В. Врегулювання шлюбних та подібних відносин законом і договором : монографія. Київ : Пріоритети, 2013. 187 с.
32. Колінко Ц. Фіктивний шлюб: поняття, підстави, наслідки. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №7. С. 35–38.
33. Кондратьєва М. В. Таємниця усиновлення під загрозою. *Юридичний вісник України*. 2012. № 35. С. 12.
34. Кравцова Т., Корнієнко М. Сурогатне материнство: проблеми правового регулювання та судової практики. *Юридична газета online*. 2020. URL : <https://yur-gazeta.com/publications/practice/medichne-pravo-farmaceutika/surogatne-materinstvo-problemi-pravovogo-regulyuvannya-ta-sudovoyi-praktiki.html>
35. Кравчик М. Б. Особливості визнання шлюбу недійсним. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. №4. С. 49–52.
36. Красицька Л. В. Здійснення та захист права батьків і дитини на контакт. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2012. № 4. С. 213–224.
37. Красицька Л. В. Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей: монографія. Київ : Видавництво Ліра-К. 2014. 628 с.
38. Кучеренко І. М. Право спільної сумісної власності подружжя на майно, що використовується в підприємницькій діяльності. Наукові засади та практика за-стосування нового Сімейного кодексу України : матеріали круглого столу (Київ, 25 трав. 2006 р.). Харків, 2007. С. 66–68.
39. Лабенська Л. Л., Савич В. О. Права дитини: сучасний стан забезпечення та реалізації в Україні. *Право і суспільство*. 2018. № 1. С. 118–122.

40. Лакей І. А., Чеховська І. В. Аліментне зобов'язання на утримання дитини як вид сімейного правовідношення. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 4. С. 88–91.
41. Лепех С. М. Проблеми правового регулювання відносин конкубітату за Сімейним кодексом України 2002 року. *Науковий вісник Львівського університету внутрішніх справ*. 2010. № 3. С. 149.
42. Лепех С. М. Сімейне право України : навчальний посібник . Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. 2010. 318 с.
43. Лефтерова О. І. Колізійне регулювання визначення походження дитини, народженої в «міжнародному» шлюбі. *Вісник Одеського національного університету*. Серія «Правознавство». 2019. Т. 24. № 2 (35). С. 23–33.
44. Липець Л. В. Врегулювання шлюбних та подібних відносин законом і договором : монографія. Київ : Пріоритети, 2013. 187 с.
45. Ляшенко Н. О. Сучасні альтернативні форми шлюбу. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2009. Вип. 45. С. 225.
46. Мельник М. Б. Інститут припинення права на аліменти в зв'язку із набуттям дитиною права власності на нерухоме майно. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 2. С. 204–208.
47. Афанасьєва Л. В. Аліментні правовідносини в Україні: дисертація канд. юрид. наук: 12.00.03. Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2003 р..
48. Мельник М. Б. Особливості договірної форми припинення права на аліменти набуттям дитиною у власність нерухомого майна. *Соціальне право*. 2017. № 1. С. 251–272.
49. Мельник М. Б. Особливості сімейно-правового режиму управління майном дитини, яке набуто у власність припиненням аліментних зобов'язань. *Соціальне право*. 2017. № 2. С.135–144.
50. Мельниченко О. В. Спільна сумісна власність подружжя: суперечлива судова практика. *Часопис Київського університету права*. № 3. 2020. С. 166–169.
51. Менджул М. В. Порівняльне сімейне право: навч. посіб. Ужгород: РІК-У, 2021. 296 с.
52. Мироненко В. П., Пилипенко С. А. Сімейне право України : підручник, за заг. ред. В. П. Мироненко. Київ : *Право, єдність* : Всеукр. асоц. вивдавців, 2008. 477 с.
53. Науково-практичний коментар. Сімейний кодекс України, за заг. ред. Т. В. Боднар, О. В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 552 с.
54. Овчатова-Редько А. О. Проблема реєстрації і розірвання шлюбу на підконтрольних АТО територіях. *Право та інновації*. 2016. № 4 (16). С. 56–60.

55. Павлова Л. Реалізація природного права на шлюб, сім'ю, материнство та батьківство. *Право України*. 2004. № 11. С. 46–50.
56. Паліюк В. П. Застосування судами загальної юрисдикції України Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у разі «неякісного» законодавства. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. №1. С. 73–88.
57. Простибоженко О. Правовий режим майна подружжя у праві України та країн Європейського Союзу (порівняльно-правове дослідження). Харків : *Право*, 2021. 240 с.
58. Райчук А. Б. Визнання шлюбу недійсним. Теорія та практика. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. *Юридичні науки*. 2007. №77–78. С. 102–105.
59. Резвова О. В. Генезис законодавства України щодо прав та обов'язків батьків з виховання дитини. *Міжнародний мультидисциплінарний науковий журналі Логос. Мистецтво наукової думки*. 2020. Вип. 9. С. 101–106.
60. Розгон О. В. Договори у сімейному праві України : монографія. Київ : ІнЮре, 2018. 301 с.
61. Розгон О. Колізійні питання укладення шлюбу з іноземним елементом. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2014. №4. С. 184–189.
62. Романюк Я. М. Цивільно-правові наслідки договорів, укладених одним із подружжя. *Вісник Верховного Суду України*. 2011. № 7 . С. 47.
63. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар. Київ, 2009. С. 46.
64. Ромовська З. В. Українське сімейне право : підручник. Київ : Прав, єдність, 2009. 500 с.
65. Сафончик О. І. До питання майнових правовідносин чоловіка та дружини у разі припинення шлюбно-сімейних правовідносин. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2017. № 4. С. 132–134.
66. Сафончик О. І. Поняття припинення шлюбу та його відмінність від визнання шлюбу недійсним за законодавством України. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. Вип. № 3. 2017. С. 51–59.
67. Сафончик О. І. Правове регулювання припинення шлюбу в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса : Фенікс. 2004. 20 с.
68. Сафончик О. І. Шлюбні відносини в Україні: проблеми теорії і практики: монографія. Харків : Фенікс, 2018. 378 с.

69. Сердечна І. Л. Мачуха, вітчим та пасинок, падчерка як учасники сімейних правовідносин. *Часопис цивілістики*. Вип. 28. 2018. С. 93–96.
70. Сидоренко Д. І. Підстави недійсності шлюбу за сімейним законодавством, що діяло на українських землях у Х-XXI ст.ст. *Університетські наукові записки*. 2018. № 65. С. 45–56.
71. Сімейне право України (історія, традиції, сучасність) : навч. посіб. Б. І. Андрусишин та ін.; за ред. Б. І. Шимон. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. 454 с.
72. Сімейне право України : підручник . Т. В. Боднар та ін. ; за заг. ред. Т. В. Боднар та О. В. Дзери. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 520 с.
73. Скрипник В. Аліменти як об'єкт цивільних прав. *Підприємство, господарство і право*. 2020. № 3. С. 60-65.
74. Соляник М. Г. Прийомна сім'я як одна із форм виховання дітей-сиріт, позбавлених батьківського піклування. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 11. С. 74–77.
75. Спасибо-Фатєєва І. В. Цивілістика: на шляху формування доктрин. Харків, 2012. С. 197–209.
76. Спектор О. Розірвання шлюбу у порядку позовного провадження. *Підприємництво, господарство і право*. № 12. 2016. С.58–64.
77. Тимчик Г. Аліментні зобов'язання за новим Сімейним кодексом. *Юридичний журнал*. 2004. № 7 (25). С. 49–50.
78. Труба В. І. Визнання шлюбу недійсним або припинення шлюбу–складнощі вибору. Шості юридичні диспути пам'яті Є. В. Васьковського : матеріали наук.-практ. конф. Одеса, 2016. С. 322–326.
79. Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. Міжнародне приватне право (у запитаннях та відповідях). Київ, 2000.
80. Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. Міжнародне приватне право: підручн. Київ : Алерта, 2017. 503 с.
81. Фединяк Г. С., Фединяк Л. С. Практикум з курсу «Міжнародне приватне право». Київ, 2007. 312 с.
82. Фурса Є. Я. Про міжнародне сімейне право фахово і компетентно. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2017. № 5. С. 144–146.
83. Ханович Є. Д. Правове регулювання аліментних зобов'язань батьків по утриманню дітей : автореф. дис.. кан. юрид. наук. : 12.00.03. Київ. 2019. 19 с.
84. Харитонов Є. О. Сім'я як концепт сімейного законодавства. Актуальні проблеми держави і права. 2011. Вип. 58. С. 293–301.

85. Чепис О. І. Колізійне регулювання сімейних правовідносин у міжнародному приватному праві: шляхи подолання конфлікту кваліфікацій. Науковий вісник Ужгородського Національного університету : серія: Право, гол.ред. Ю.М. Бисага. Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", 2017. Вип. 42. С. 98–103.
86. Чеховська І. В. Теоретико-методологічні аспекти дослідження проблем сучасної сімейної політики України. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2010. № 1 (48). С. 229–238.
87. Шевченко Я. М. Сім'я і сімейні правовідносини в Сімейному кодексі України. Наукові засади та практика застосування нового Сімейного кодексу України : матеріали круглого столу (Київ, 25 трав. 2006 р.). Харків : Ксилон, 2007. С. 7–11.
88. Ющенко М. В. Порядок усиновлення та отримання свідоцтва про народження. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2018. № 9. С.32–37.
90. Явор О. А. Недійсний шлюб як дефектний юридичний факт. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 6. С. 116–119.
91. Явор О. А. Юридичні факти в сімейному праві України: усталені підходи і новітні тенденції : монографія. Харків : Право, 2016. 352 с.
92. Яцков М. Позашлюбним відносинам бути? <http://www.mukache-vo.net/ru/blogs/view-post/98>.

11.2. Допоміжна (додаткова) література:

Спеціальна література:

1. Березовська К. І. Скасування усиновлення та визнання усиновлення недійсним. *Наука і правоохорона*. 2016. № 1. С. 290–295.
2. Бондарева К.В. Актуальні проблеми міжнародного сімейного права. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2018. № 2. С. 148–159.
3. Борисюк І. Е. Конвенції Ради Європи та законодавство України у сфері захисту прав дитини: проблеми співвідношення. *Правова позиція*. № 2 (31). 2021. С. 69–73.
4. Ватрас В. Особливості суб'єктного складу подружніх і прирівняних до них правовідносин. *Університетські наукові записки*. 2009. №2. С. 68.
5. Верес І. Я. Недійсність шлюбу: порівняльний аналіз Сімейного кодексу України та сімейного законодавства інших держав. *Право України*. 2013. №10. С. 97–107.
6. Вітренко Л. Р., Дяченко С. В. Правове регулювання усиновлення з іноземним елементом: судова практика. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 4/2020. С. 369–372.

7. Гербут В. Право на одностатевий союз в практиці європейського суду з прав людини. Забезпечення прав людини четвертого покоління у системі охорони здоров'я: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Ужгород, 12 квітня 2019 р. Ужгород. 2019.
8. Деркаченко Ю. В. Правова забезпеченість і соціальна обумовленість міжнародного усиновлення. *Юридична Україна*. 2006. № 4. С. 20–23.
9. Домбровський К. Державне регулювання інституту усиновлення під час економічної кризи в Україні. *International Academy Journal Web of Scholar*. 2020. № 4. С. 38–42.
10. Дякович М. М. Особливості визначення судом потреби у матеріальній допомозі за ч. 4 ст. 75 Сімейного кодексу України. *Цивільне право України: нові виклики і перспективи розвитку* : матеріали XVIII міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 98-й річниця з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., члена-кореспондента АН УРСР В. П. Маслова (Харків, 28 лют. 2020 р.). Львів, 2020. С. 406.
11. Євтушенко О. Спирні питання вивезення або повернення дітей мають вирішуватися лише у правовому полі. *Юридична газета*. 2015. (10–11), 456-457. URL: <https://yur-gazeta.com/interview/spirni-pitannya-vivezennyaabo-povernennya-ditey-mayut-virishuvatisya-lishe-u-pravovomu-poli.html>
12. Журило С. С. До питання про необхідність забезпечення таємниці усиновлення в Україні. *Часопис цивілістики*. 2014. № 6. С. 187–190.
13. Зілковська Л. М. Таємниця усиновлення і проблеми правового регулювання її дотримання. *Правова держава*. 2008 р. № 20. С. 306.
14. Іванова М. М. Становлення і розвиток законодавства України про усиновлення. *Lexportus*. 2018. №3. С. 241–255.
15. Казарян К. А. Типи колізійних прив'язок у сфері регулювання договірних правовідносин подружжя. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2015. № 20. С. 250–253.
16. Калакура В. Я. Міжнародне сімейне право: принципи та особливості колізійного і уніфікаційного регулювання : монографія. Київ : Правова єдність : Алерта, 2017. 433 с.
17. Калакура В. Я. Проблеми міжнародно-правового регулювання міждержавного усиновлення. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2013. № 3. С. 69–75.
18. Калакура В.Я. Удосконалення принципів колізійного регулювання сімейних відносин в сучасних умовах: матеріали XVII наук.-практ. конф., присвяч. 97-й річниці з дня

- народження д.-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В.П. Маслова (Харків, 22 лютого 2019 р.). Харків : Право, 2019. С. 54– 57.
19. Китайка О. В. Правовий статус дитини: досвід регламентації органами Європейського Союзу та Ради Європи. Збірник тез-доповідей XIII Міжнародної конференції студентів та молодих вчених «Від громадянського суспільства до правової держави», 27 квітня 2017 року, м. Харків, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. С. 111–113.
 20. Ковальчук І. В. Генеза інституту усиновлення на українських землях. *Молодий вчений*. 2017. № 2. С. 161–164.
 21. Корнєєв Ю.В., Берегович Л.В. Колізійне регулювання сімейних правовідносин у міжнародному приватному праві: шляхи подолання конфлікту. *Юридичний вісник*. 2018. 4 (49). С. 140–145.
 22. Красицька Л.В. Визначення заборгованості за аліментами та її стягнення / Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних та сімейних прав : матеріали науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті професора Ч.Н. Азімова, м. Харків, 16 грудня 2020 р. С. 34–37.
 23. Легка О. В. Міжнародно-правове регулювання захисту прав дітей в умовах воєнного стану. 2023. URL: <http://212.1.86.13/jspui/handle/123456789/5244>
 24. Лепех С. М. Проблеми правового регулювання відносин конкубіату за Сімейним кодексом України 2002 року. *Науковий вісник Львівського університету внутрішніх справ*. 2010. №3. С. 149.
 25. Лілія Радченко. Шлюбний договір в іноземних правопорядках: окремі засади правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 9. С. 38–41.
 26. Маланчук Т.В., Мельник І.А. Майнові відносини у фактичному шлюбі: зарубіжний досвід та проблеми правового регулювання в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 3. С. 65–67.
 27. Мельник М.Б., Мельник Я.Я. Припинення права на аліменти набуттям дитиною у власність нерухомого майна: сімейно-соціальний аспект: монографія. Київ: Освіта України, 2020. 260 с.
 28. Менджул М. В. Добровільність як визначальна умова дійсності шлюбу. *Юридичний бюлетень*. Випуск 8. 2018. С. 130-136.
 29. Менджул М. В. Зміст принципу найкращих інтересів дитини та його практичне застосування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2019. Випуск 56. Том 1. С. 87-91.

30. Менджул М. В. Основні засади правового регулювання сімейних відносин у Канаді. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право.* 2019. Випуск 55. Том 1. С. 128-132.
31. Менджул М. В. Основні засади регулювання сімейних відносин в окремих азіатських державах. *Юридичний бюлетень.* Випуск 7. Ч. 1. 2018. С. 255-261.
32. Менджул М. В. Основні засади регулювання сімейних відносин у США. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2018. № 4. Ч. 1. С. 123-126.
33. Менджул М. В. Перспективи уніфікації європейського сімейного права. *Visegrad Journal on Human Rights.* 2019. № 3. С. 188–189.
34. Менджул М. В. Підходи до визначення принципів правового регулювання сімейних відносин в південно-європейських державах. *Порівняльно-аналітичне право.* 2018. № 5. С. 133-136.
35. Менджул М. В. Принцип рівності та право на шлюб. *Конституційно-правові академічні студії.* 2019. № 1. С. 15 – 20.
36. Менджул М. В. Принцип рівності та сімейне право ісламських держав. *Visegrad Journal on Human Rights.* 2019. №. 4. Vol. 1. p. 70-75.
37. Менджул М. В. Принципи сімейного права в законодавстві нордичних держав. *Науковий вісник публічного та приватного права.* 2018, Випуск 6, том 1. С. 132 - 137.
38. Менджул М. В. Принципи сімейного права у законодавстві держав Східної Європи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право.* 2018. Випуск 53. Том 1. С. 108-111.
39. Менджул М.В. Порівняльне сімейне право: навчальний посібник. Ужгород: РІК-У, 2021. 296 с.
40. Менджул М.В. Порівняльний аналіз принципів правового регулювання сімейних відносин в Україні та державах Вишеградської групи. *Visegrad Journal on Human Rights.* 2018. № 6. Vol.1 С. 135-139.
41. Менджул М.В. Порівняльний аналіз принципів сімейного права в Україні та державах Західної Європи. *Часопис цивілістики.* 2018. № 31. С. 49-53.
42. Менджул М.В. Принципи правового регулювання сімейних відносин у Великобританії та Ірландії. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Сер.: Юриспруденція. 2018. № 36. Т.2. С. 42 - 45.
43. Менджул М.В. Принципи сімейного права (сутність та проблеми застосування) : монографія. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші. 2019. 420 с.

44. Менджул М.В. Принципи сімейного права в Естонії, Латвії та Литві. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 4(25), том 1. С. 135-138.
45. Менджул М.В. Сутнісний аналіз принципу державної охорони сім'ї. *Правова держава*. 2019. № 36. С. 59-66.
46. Менджул М.В. Сутнісні ознаки принципів сімейного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2019. Випуск 58. Том 1. С. 128-131.
47. Мосейчук А. І. Поняття та сутність усиновлення дитини іноземцем. *Європейські перспективи*. 2020. № 2. С. 144–149.
48. Падун Є. В. Інститут прийомного виховання у сімейному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2017. 19 с.
49. Погребняк О. Г. Удосконалення адміністративних процедур державної реєстрації шлюбів та встановлення батьківства як напрям запобігання фіктивним шлюбом з метою легалізації в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 1. 2018. С. 119–122.
50. Простибоженко О. С. Процеси гармонізації сімейного права європейських держав. Державно-правове регулювання суспільних відносин в умовах нових глобалізаційних викликів: вітчизняні та міжнародні реалії: монографія, ред. Ю. Л. Бошицький. Київ: Талком, 2019. С. 379–402. С. 387, 392, 394.
51. Ревуцька І. «Інші» підстави створення сім'ї. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. № 1/1. С. 97–100.
52. Резвова О. В. Права та обов'язки батьків щодо виховання дитини в сімейному праві України. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії та доктора наук. Національна академія внутрішніх справ. Київ, вересень 2021. 214 с.
53. Розгон О. В. Договори у сімейному праві України : монографія. Київ : ІнЮре, 2018. 301 с.
54. Розгон О. В. Проблеми колізійного регулювання відносин міжнародного усиновлення. *Правова держава*. 2016. № 23. С. 115–119.
55. Розгон О. В. Роль конвенцій у регулюванні міжнародного усиновлення. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 3. С. 132–135.
56. Розгон О.В. Договори у сімейному праві України: монографія. Київ: Ін Юре, 2018. 301 с.

57. Романюк У. В. Патронат як форма влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Хмельницький, 2018. 18 с.
58. Рудий Н. Я. Інститут опіки і піклування в Україні: історико-правове дослідження: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ. 2012. 216 с.
59. Савченко Л. В. Таємниця усиновлення: за і проти. *Сучасні питання економіки і права*. № 2. С. 124.
60. Сафончик О. І. Розірвання шлюбу у судовому порядку за законодавством України. *Часопис цивілістики*. Вип. 17. 2014. С. 158–161.
61. Сафончик О. І. Шлюбні відносини в Україні: проблеми теорії і практики: монографія. Харків : Фенікс, 2018. 378 с.
62. Світличний О. П. Судовий захист іноземців та осіб без громадянства. *Київський часопис права*. 2021. № 4.
63. Сімейне право України: підручник / за ред. А.О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 480 с.
64. Сніжко М. Б. Застосування Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей 1980 року. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2011. № (6), 124–130. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_28838
65. Сніжко М. Захист прав дітей в Україні з урахуванням міжнародних договорів з питань сімейного права. 2009. *Юридичний журнал*, (3), С. 83–90. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_19188
66. Стешенко В. М. Правовий захист прав дітей та підлітків і безпечний інформаційний простір. 2019. URL: https://nlu.edu.ua/wpcontent/uploads/2021/05/msc_7_copy.pdf
67. Стоянова Т. А. Аналіз впливу окремих положень Європейської конвенції про усиновлення при розгляді судами справ про усиновлення. *Правова держава*. 2016. № 21. С. 159–162.
68. Стоянова Т. А. Розгляд судами справ про усиновлення у світлі ратифікації Європейської конвенції про усиновлення дітей. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 66. С. 371–375.
69. Томляк Т. С. Принцип забезпечення найкращих інтересів дитини у практиці. *Публічне право*. 2022. № 1 (45). С. 109–119. URL: <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/45/11.pdf>

70. Чевичалова Ж. В. Міжнародне сімейне право: проблеми уніфікації *Актуальні проблеми права: теорія і практика* 2023. №1 (45), С. 111–119. URL: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2023-45-1-111-119>
71. Чепис, О. І. Колізійне регулювання сімейних правовідносин у міжнародному приватному праві: шляхи подолання конфлікту кваліфікацій. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету* : серія: Право, гол.ред. Ю.М. Бисага. Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", Вип. 42. 2017. С. 98–103.
72. Чумак О. Особливості колізійного регулювання укладання шлюбу. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 2. С. 74–78.
73. Черняк Ю.В. Уніфікація норм міжнародного цивільного процесу з розгляду сімейних спорів: монографія. К. : Алерта, 2018. 388 с.
74. Шевченко Я. М. Сім'я і сімейні правовідносини в Сімейному кодексі України. *Наукові засади та практика застосування нового Сімейного кодексу України* : матеріали круглого столу (Київ, 25 трав. 2006 р.). Харків : Ксилон, 2007. С. 7–11.
75. Шкурська І. С. Деякі питання укладення шлюбу громадянина України з іноземним елементом. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 240–243.
76. Юхта О. Г. Теоретико-правовий аналіз концептуального поняття «правовий статус дитини». *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 12 (158). С. 72–76.
77. Явор О. А. Юридичні факти в сімейному праві України: усталені підходи і новітні тенденції : монографія. Харків : Право, 2016. 352 с.
78. Явор О.А. Недійсний шлюб як дефектний юридичний факт. *Порівняльно-аналітичне право*. № 6. 2014. С.116–119.
79. Ballesteros M. H. International Child Abduction in the European Union: The Solutions Incorporated by the Council Regulation. – 2004. *Revue générale de droit*, 34 (2), 343–364.
80. Crystal Vantage. The Hague Convention: Return of Abducted Children. 2019. URL: <https://www.crystalvantage.com/post/the-hague-convention-return-of-abducted-children>
81. DW News. Ukraine's abducted children: The list of suspects will grow longer. Deutsche Welle. 2021. URL: <https://www.dw.com/en/ukraines-abductedchildren-the-list-of-suspects-will-grow-longer/a-65117416>
82. Gonzales Beilfuss C. The unification of private international law in Europe: a success story. *The future of family property in Europe*, ed. by K. Boele-Woelki, J. Miles, J. Scherpe. Cambridge – Antwerp – Portland, 2011. P. 329–340. P. 330.

83. Kruger T. Adžić v. Croatia: The difficult task that child abduction brings. 2015. URL: <https://strasbourgobservers.com/2015/05/11/adzic-v-croatia-thedifficult-task-that-child-abduction-brings/#>
84. Michael Stangarone. Non-Hague countries subject to different test for return of abducted children. 2020. URL: <https://www.mpllp.com/non-hague-countriessubject-to-different-test-for-return-of-abducted-children>
85. P. Dickinson Vikradennya ditey rozkrivayut namiry genotsidu sho stoyali za vtorgnennyam Putina v Ukrayinu. (n.d.). Vgoru.org. 2023. URL: <https://vgoru.org/avtorska-kolonka/vikradennya-ditej-rozkrivayut-namirigenocidu-sho-stoyali-za-vtorgnennyam-putina-v-ukrayinu>
86. P. McEleavy. The European Court of Human Rights and the Hague Child Abduction Convention: Prioritising Return or Reflection? 2015. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s40802-015-0040-z>
87. Pérez Vallejo A. M. Matrimonial property regimes with cross-border implications: Regulation (EU) 2016/1103. Property relations of cross-border couples in the European Union, ed. by M. J. Cazorla González , M. Giobbi, J. K. Škerl, L. Ruggeri, S. Winkler. Napoli, 2020. P. 14–27. P. 17, 18.
88. Pérez–Vera, E. Explanatory Report of the Convention on the Civil Aspect of International Child Abduction. – 2008. URL: <http://hcch.evision.nl/upload/exp128.pdf>
89. Pintens W., Scherpe J. Matrimonial property. Encyclopedia of private international law, ed. by J. Basedow et al. Cheltenham, 2017. P. 1234–1246. P. 1244.
90. Schultz R. Choice of law in relation to matrimonial property in the 21st century. Journal of Private International Law. 2019. Vol. 15, no. 1. P. 1–49.
91. Vulliamy E. How Ukraine Kidnapped Children Led to Vladimir Putin's Arrest Warrant: Russia. // The Guardian. 2023. URL: <https://www.theguardian.com/world/2023/mar/18/how-ukraine-kidnappedchildren-led-to>
92. Župan, M., Ledić, S., & Drventić, M. Provisional Measures and Child Abduction Proceedings. Pravni vjesnik, 35 (1). 2019. P. 9–31. URL: <https://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/pravni-vjesnik/article/view/5995/4952>

Судова практика:

1. Європейський суд з прав людини. Справа «Савіни проти України» від 18.12.2008. *Законодавство України*. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_454-Text.

2. Case of Orlandi and Others v. Italy (Application no. 26431/12): Judgment European Court of Human Rights, 03 December 2013. URL: <https://hudoc.echr.coe.int>.
3. CASE OF X v. LATVIA. (Application no. 27853/09). 2013. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-138992%22%5D%7D>
4. CASE OF ADŽIĆ v. CROATIA (No. 2). (Application no. 19601/16). 2016. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-166873%22%5D%7D>
5. Kruger, T. Adžić v. Croatia: The difficult task that child abduction brings. 2015. URL: <https://strasbourgobservers.com/2015/05/11/adzic-v-croatia-thedifficult-task-that-child-abduction-brings/#>

12. Інтернет-ресурси:

1. Офіційний портал Верховної Ради України URL : <https://zakon.rada.gov.ua/>
2. Офіційний урядовий портал України URL : <https://www.kmu.gov.ua/>
3. Єдиний реєстр судових рішень URL : <https://reyestr.court.gov.ua/>
4. База даних ЄСПЛ (HUDOC) на українській мові.-URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22documentcollectionid%22%3A%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%7D>.
5. Європейський суд з прав людини URL: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/ukr&c>.
6. ICC-CPI. Situation in Ukraine: ICC Judges Issue Arrest Warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Others. – 2022. URL: <https://www.icccpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-againstvladimir-vladimirovich-putin-and>
7. U.S. Department of State. Legal analysis of the Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction. 2023. С. 38. URL: https://travel.state.gov/content/dam/childabduction/Legal_Analysis_of_the_Convention.pdf

13. Методичне забезпечення

Методичні рекомендації щодо підготовки та оцінки кваліфікаційних робіт; Методичні вказівки до підготовки та оцінки курсових робіт; індивідуальні завдання; ситуаційні завдання (кейси); приклади виконання типових завдань та задач; комп'ютерні презентації; ілюстративні матеріали; каталоги інформаційних ресурсів Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка, Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника та ін.